

Linnéa Häggroth f Abrahamsson:

En dag -

ett år -

i min barndoms Ellan

Jag vaknar tidigt en mörk vintermorgon av knastret från spiseln och spinnrockens surrande. Skenlampan sprider ett svagt ljus över köket. Det är bara mor och jag. Min mor var den bästa mor som fanns, trots att hon själv aldrig blivit sluten i sin mors famn. Hennes mor dog vid min mors födsel. Många gånger har jag frågat mig hur hon kunde bli en så god och kärleksfull mor, då hon aldrig fått uppleva lyckan att bli sluten i mors famn.

Ja, jag brukade vakna tidigt. Jag fick ju ligga med min mamma, då pappa var på Understen. Och vi hade det så gott tillsammans. Varje kväll fick jag läsa mitt "Gud som haver", så fick jag en godnattskyss och så somnade vi tillsammans under Guds beskydd.

När jag som sagt vaknade av spinnrockens surr, satt mamma och spann ull, som sen skulle bli till strumpor åt oss alla.

Hon var en arbetsam kvinna, mor, som alltid var i verksamhet och det behövdes ju så många som vi voro.

Mamma flyttade ju iland från pappa, då familjen blev så stor och vår gamle farbror behövde ju någon som tog hand om både honom och jordbruket. Och det gjordes med heder.

Vi återgå till morgonen. Elden som sprakade i spiseln kom av att mor alltid på kvällen tog med en kärve av ätet fårris (lövsom om sommaren togs till föda åt fåren på vintern). Detta ris brann lätt med ett knastrande som för mig lät så vackert.

Så stod förstås kaffepannan på spiseln och vi tog oss en tår. När klockan blev 6 kom Carl-Erik stövlande in och skulle ha sitt kaffe, likaså. Fia var vår "piga" på den tiden. Sen bar det iväg ut i lagård och stall, som då jag började minnas hade två hästar och sex-sju kor och tio får, två grisar och en flock höns.

När mamma flyttade iland var jordbruket endast hälften, men mamma reste till Stockholm och köpte ett jordbruk till av gruvbolaget, som hade brutit malm förut och lämnat en massa gruvhål efter sig.

Så blev jordbruket större och det blev mer arbete, men vi växte ju upp alla och fick hjälpa till. Mor var fordrande på oss och höll ordning. Och arbetet på en lantgård måste ju vara ordnat på alla sätt.

Under vintern kördes i skogen ved för gårdens behov, timmer avverkades för att sågas och användas till byggen och underhåll.

Vi flickor satt vid spinnrocken och spann lin, som sen hängdes på en kronstång i taket. Ju fler linhärvor i taket, ju duktigare flickor. Sen kom vävstolen in och lärft vävdes i långa banor som sen syddes till ~~lakan-~~ och örngott. När jag blev äldre fick jag brodera på så mycket, ty alla skulle ju ha lika bestämde mor.

Det vävdes också, när jag var barn, tyg till skjortor åt pojkarna, till gardiner och så framför allt mattor till alla rum. Trasorna färgades i granna färger och så kom mor Berg eller Grundbergs Tilda och hjälpte till att klippa mattor.

Något som var obligatoriskt varje vinter var att skomakaren kom och gjorde våra skor och även en skraddare kom och sydde till pojkarna, så kom Ida och sydde åt oss flickorna, innan Julia var så gammal att hon lärt sykonsten.

När det ljusnade och våren kom blev det annat arbete i ett lanthem. De manliga började i jorden och åkrarna skulle ansas och sås. För oss flickor var det något vi kallade att rya. Då skulle det städas i naturen så mycket som man hann med. På gårdstomten först och sen överallt i hagar och backar som skulle vara i ordning till bete för djuren när den tiden kom. Så började vårstädningen inomhus. Allt skulle ut och vädras, golven skuras i minsta skrubb och fönstren torkas. Jag minns hur det kändes, när man sen vandrade genom rummen och allt var klart, men då hade mycket annat arbete kommit emellan.

Trädgårdslanden skulle grävas och sås, blommor planteras och så skulle utflyttningen till brygghuset ske. Sen hade vi kommit så långt att det behövdes rensas i land och på åker. Tiden gick så fort. Mor gick ofta och såg hur det växte och talade med oss om hö och skörd.

Några nöjen var det inte tal om och man var nöjd med sin tillvaro ändå. Var och en hade väl sina drömmar. Så när midsommaren var över började höskörden. Då fick vi förbereda den genom att alla liar skulle slipas. Så fick vi stiga upp klockan 3 på morgonen och följa med ut att räfsa höet. Då var ej stora gården, utan små uppodlade områden, ängsmarker och hagar, som ej betades och där slogs det som kunde bli till vinterfoder till kreaturen. Då skulle det räfsas och bredas för tork och sen bäras ihop till ett ställe, dit hästen kunde komma med sin skrinna och det lastades på och kördes hem. Upp med det sen på de skramliga skullarna att förvaras till vintern. Det var bråd tid mens slåttern pågick och arbetsamt då allt skulle ske med handkraft.

"Stormossen" var en odling dit man ej kunde köra med häst annat än vintertid, mycket stor och med så god jord. Jag minns ett år, då det såddes där ett havre-

slag som kallades Plymhavre. Den växte och var så fin, minns ännu de stora plymliknande axen. När den var torr bars den på långa stänger, hävlar, som också användes att bära hö på, fram till den väg, där de måst stanna med hästen och sen hem för att tröskas.

Så har vi kommit så långt som till skörd. Då är slåttern över och den är högtidligen avslutad med att vi får äta slättergröten tillsammans alla. Jag kan ej minnas, att detta glömdes något år. Det var en mycket god risgrynsvälling med kanel och socker.

Och mellan slätter och skörd brukades att man "bröt löv" som det hette, för fårens vinterbehov. De föddes med tallris som de gnagde av så fint, torkat löv av alla slag samt något hö. Det var så roligt att få gå in till fåren. De voro så snälla och så roligt när de små lammen kom. Somrarna voro de antingen på den stora skogsallmänningen eller fördes ut till något skär, där det fanns bete. Mamma brukade då hälsa på sina får och "skälltackan" som bar på pinglan om halsen kom genast till mamma. De andra hade nog blivit lite skygga av sig, så på hösten var det ett arbete att få dem hem igen, men de voro märkta i sina öron, så var och en kände igen sina. Hemma gjordes ett litet runt hål i örat med en hålpipa. Det måste vara så, att var och en skulle känna sina får, ty det betet voro flera gårdar tillsammans om. Innan fåren fördes till sommarbete skulle de klippas. Det var också mycket tidsödande.

Så kom efter sädesskörd tröskning, som då skedde med tröskverk, vilka drogs av hästar som gick runt i en cirkel och drog. Mor matade alltid själv in sädeskärvarna som vi småflickor alltid skulle lösa upp bindslena på. Så skulle några ta rätt på halmen och så en man, som skakade den ren från säd vilken hamnat på golvet, för att sedan gå igenom kastmaskinen och bli ren och fri från lösa blad och vippor, varpå den bars till visthusbod och lärar för att vid lämpliga tillfällen föras till kvarn att malas. Och därefter att bakas till bröd som alltid skedde på hösten, då allt hårt bröd som skulle ätas till nästa år bakades hemma. Det var ett bak som varade i flera dagar och hela taket i köket var fullt av brödhäklar, varpå kakorna torkades. Även detta var en arbetsam tid, men allt gick lätt på den tiden, man enades så gott om allt arbete.

Med sommaren och hösten följde ju också bärplockning och syltning. Och så var linåkern färdig att skörda. Linet måste "måsa" nu, sa mamma och vi fick vara med och plocka upp linet med rötterna, binda det i små kärvar eller också bredas ut på slät mark för att torka. Men ibland ville mamma röta linet nedlagt i vattnet. Det sänktes då ner i vattnet, väl ordnat och fast på ett underlag, där det skulle ligga viss tid. Och linets beredning är ju för sig själv en lång historia. När det rötats i vatten länge nog skulle det till bastun för att torka och beredas.

Då är det höst. Potatisen skördad och grönsaker likaså, nyponen plockade och torkade och alla bär syltade. Nu börjar ett kvällsarbete med linet. Först att "bråka" det. Då bryts det skal som omger trådarna sönder genom att det går genom linbråken. Sensska det "skäktas" och sen "klyftas" för att få bort alla skal riktigt. Nu äro då trådarna rena, men då ska det häcklas genom eller mellan en kam av järn som då tar bort det grövre i linet som kallas "tov" och av vilket det spinnes tovgarn. Det renhäcklade linet spinns till fint lingarn till varp eller inslag. Och så är vi komna till väven. Till jul måste det vävas mattor varje år. Det hör till att ha lite nytt till julen, men till den hör också mycket annat arbete som att göra malt, mala maltet och brygga gott dricka till jul.

Det mesta jag minns om maltet är, att jag alltid fick följa mor till bastun när hon skulle "röra maltet" som det hette, där det låg på stora "lavar", hyllor, i bastun för att torka. Jag minns den sköna värmen i bastun och hur gott det luktade om maltet när mor rörde om det. Om hur det blivit malt minns jag ej så mycket annat än att säden låg i stora kar med vatten på. Sen när det svällt skulle det till bastun. När mor bryggde var det också stora kar som sedan vattnet skulle dra genom säden långsamt och droppa ner i ett underliggande kärl. Sen tappades drickat på stora fat, som voro väl igenslutna med en kran att tappa fram genom.

På julaftonen fick vi smaka den goda brygden i mammas fina silverbägare, som hon fått i brudgåva och som nu finns i någon av Valfrids barns ägo.

Men det var mycket arbete som föregick julen. Slakten av en duktig gris, saltning av fläsket och beredning av korv och syltor. Något annat djur slaktades ofta samtidigt, allt till vinterföda, så lutades fisk.

Strömming fanns ju också i obegränsad mängd. Den fiskades under sommaren, även till avsalu på Östhammars marknad, men sent på hösten fiskades strömming, som kallades "senfåddströmming". Den var särskilt fet och god och betingade ett dubbelt pris mot den sommarfiskades som ofta var mager och kallades "lekströmming". Men på den tiden var ej fordringarna så stora och man fick nöja sig med det enkla och billiga.

Något som jag särskilt minns på hösten är "surlingsbakket". Den bakades i stora runda limpor, jag antar utan jäst eller bara lite sådan minns jag ej. Dem lade mor ner i "ärtlåren". De gömdes således och så tog mor in en då och då på vintern. De höll sig fina ända till Valborgsmäss, möglade aldrig och jag åt så gärna en skiva med sirap på istället för smör. Vörtlimpor bakas ju nu också, men mammas vörtlimpor bakade av hennes fina "vört" kan jag aldrig glömma.

Under julen var det roligt på många sätt. Julafton var högtidlig, inga klappar medans jag var "liten". När Anna gift sig och flyttat till Boda, började vi med julklappar och jag har mycket minnen från denna tid.

Julmorgonen åkte vi till kyrkan. Brunte eller Svarten fick ut då och mitt hjärta rördes av lycka, då jag fick se ljusen i fönstren i kyrkbyn och så i kyrkan. Juldagen voro vi annars hemma. Den som gick i byn då var julsugga. Men jag minns att varje juldag sen Anna gifte sig kom Olle och hon hem på eftermiddagen. Annandagen började julkalasen. Vi gästade Boda, Bohmans (bestämt nyårsafton från kyrkan), så till Fogdö varje jul. Och då övernattade vi hos varann. Hemma var det Trettonhelgen och då alla på en gång, ty vi hade utrymme.

Och så gå vi in i ett nytt år och tiden är föränderlig och vi med den. Ett dystert minne kommer för mig. Jag minns min stackars mor, när budet nådde oss om Adéles förlisning. Hon gick ut på kvällen och jag gick efter och fann henne så förtvivlat gråtande. Allt vad hon arbetat för var förlorat. Jag gråter ännu, när jag hör och ser hennes sorg och förtvivlan och intet kunde jag göra för att bättra det skedda. Men hon fördes under senare år verkligt in på detta, att ej jordisk egendom är största lyckan.

Och jag såg henne knäböjande vid sin korgstol med en liten pall under knäna och jag hörde hennes innerliga bön för sina barn på skilda håll och hennes tacksamhet för Guds godhet. I mina öron ljuder ännu: "Gud välsigne mina barn på olika håll!"

Ja, vile hon i Frid efter välförrättat värv på denna jord och hennes moderskärlek följer oss alla, så ljus och så väcker som den var.

- 0 -

Segelfartyget "Adele" hade Johan och Margareta inköpt huvudparten i för 18 000 kronor. En ansenligt stor summa pengar på den tiden och fartyget hade skrivits på barnen i familjen. Förlisningen kom därför att innebära, att det som var tänkt som ett arv till barnen nu helt plötsligt gått förlorat för dem.

Kusin Annie har i sin ägo en glasflaska med sjöväxter och morbror Walfrid har med prydlig stil skrivit följande: Dessa växter är upphämtade i Floridagolfen år 1904 å Barken Adeles av Singö resa mellan Apalachicola och Teport i Skottland. Med på resan var bröderna Wilhelm, Axel och Valfrid Abrahamsson.